

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ

ukrainskoi derzhavnosti [The basis of the system of national-patriotic education should be the idea of Ukrainian statehood]. *Native school*. No. 4/5. pp. 8–9. [in Ukrainian].

10. Khyzhniak, I.A. & Vorozhbit-Horbatiuk, V.V. (2021). *Mizhuniversytetski komunikatsiini zakhody yak sposib*

formuvannia rehionalnoho doslidnytskoho seredovyscha [Interuniversity communication events as a way of forming a regional research environment]. *Teacher professionalism: theoretical and methodical aspects*. pp. 5–18. Available at : <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/236444/234962> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16.05.2022

УДК 378.147:811.111

DOI:

Оксана Ісаєва, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету “Львівська політехніка”,
професор кафедри латинської та іноземних мов
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького
Ганна Шайнер, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Інститут гуманітарних і соціальних наук
Національного університету “Львівська політехніка”

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Самостійна робота розглядається як обов'язковий компонент навчальної роботи студентів, а її ефективність визначає якість професійної підготовки студентів-медиків. Тому особливої уваги потребують мотиваційний, змістовий і технологічний блоки щодо забезпечення самостійної роботи студентів. Як цілісна педагогічна система, самостійна робота повинна враховувати індивідуальні інтереси студентів, їх здібності та певні особливості дисциплін соціально-гуманітарного блоку.

Зміст самостійної роботи повинен цілеспрямовано зосереджуватися на розширенні і поглибленні знань студентів, а також на інтеграції міжпредметних зв'язків. Методи організації науково-дослідницьких досліджень набувають особливого значення для опанування студентами навичок щодо виконання самостійної роботи. Завдання самостійної роботи повинні містити практичний компонент, тобто перегукуватися з реальними життєво-виробничими випадками, і студент має запропонувати власне бачення чи вирішення проблеми і аргументовано довести її коректність. Такий підхід сприятиме формуванню професійних якостей майбутнього спеціаліста та допомагати закладаючи базові компетенції. Тому в умовах глобалізаційного світу увага зосереджується на індивідуалізації навчання студентів-медиків у вищих за рахунок розширення інформаційних потоків.

Ключові слова: самостійна робота; студенти-медики; професійна підготовка; вища освіта; індивідуалізація навчання.

Літ. 8.

Oksana Isayeva, Doctor of Sciences (Pedagogy),
Professor of the Pedagogy and Innovative Education Department
Lviv Polytechnic National University,
Professor of the Latin and Foreign Languages Department,
Lviv Danylo Halytsky National Medical University
Hanna Shayner, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Foreign Languages Department,
Institute of Humanities and Social Sciences,
Lviv Polytechnic National University

EFFICIENCY OF SELF-STUDY ORGANIZATION IN HIGHER MEDICAL INSTITUTIONS

Self-study is considered as an obligatory component of students' educational and scientific work; its effectiveness determines the quality of professional medical training. Therefore, special attention is required to the issue of motivational, contextual and technological support for self-study as an integral pedagogical system that takes into account students' individual interests or abilities and the characteristics of social and humanitarian disciplines. The content of self-study is aimed at expanding and deepening knowledge as well as at integrating interdisciplinary approach.

The purpose of the article is to define self-study as a type of academic activity in the system of professional training.

The content and methods of organizing practical classes are of great importance for medical students to master the skills of self-study. The ability to solve specific problems is seen as higher level of worldview formation, which confirms correct application of skills and knowledge in unusual or urgent situations. The management of self-study is performed in the process of cooperation between a teacher and a student and aims to form the ability to build and use algorithms for solving situational tasks and work independently with educational and scientific literature finding, selecting and synthesizing information.

Self-study tasks must contain practical component, i.e. to correspond with real life situations and contain solutions or the student must offer his own explanation and prove its correctness. This approach will contribute to the formation of professional qualities of the future specialist and will help to establish basic competencies. That is, in the globalized world, attention is focused on the individualization of medical students by expanding information technology streams in higher education.

Keywords: *self-study; medical students; professional training; higher education; individualization of study.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Надзвичайні умови, які склалися у нашій країні, вимагають перегляду підходу до вивчення академічних дисциплін за допомогою дистанційного навчання, тобто акцентується увага на самостійну роботу студентів. Новий підхід повинен передбачати формування сучасної наукової “картини світу”, дослідницького світогляду, розвитку у студентів критичності, креативності і рефлексії. Власне використання методів дистанційного навчання, котрі в останні роки здобувають все більше поширення, відіграють ключову роль у процесі підготовки самостійної роботи студентів при вивченні соціально-гуманітарних дисциплін.

Загальновідомо, що зміни в освітніх програмах вишів спрямовані на скорочення аудиторних годин і збільшення кількості годин на самопідготовку. Тому сучасна тенденція вищої освіти передбачає комп'ютеризацію навчання, що сприяє кращій ефективності і результативності самостійної роботи як виду академічної діяльності. У процесі виконання самостійної роботи студенти можуть як частково, так і повністю послуговуватися інформаційно-комунікаційними технологіями.

Актуальність пропонованої статті зумовлена реформуванням вищої освіти з метою формування затребуваних компетенцій майбутніх фахівців відповідно до запиту суспільства.

Мета статті – визначити самостійну роботу як вид академічної діяльності в системі професійної підготовки фахівців.

Завдання визначено відповідно до мети:

- охарактеризувати самостійну роботу студентів як особливий вид діяльності у становленні медика – фахівця;

- розкрити роль самостійної роботи студентів в період дистанційного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Низка науковців вивчали проблему активізації самостійної роботи студентів у вишах (В. Буряк, М. Гарунов, О. Євдокимов, Б. Єсіпова, А. Івасишина,

І. Лернер); методики та підходи щодо організації самостійної роботи студентів досліджували А. Алексюк, Ю. Бабанський, В. Козаков, В. Онишук, П. Підкасистий, М. Скаткіна, В. Шатуновський; управління самостійною роботою студентів у позааудиторний час окреслили Л. Клименко, В. Шпак; системний підхід щодо організації самостійної роботи у закладах вищої освіти студіювали Г. Гнитецька, Л. Заякіна, А. Лошак, О. Козак, М. Красницький, В. Онопрієнко, П. Підкасистий, В. Стукач, Н. Танклевська; особливості індивідуалізації самостійної роботи студентів проаналізували П. Блонський, В. Володько, Є. Климов, О. Леонт'єв, В. Мерлін, О. Пехота, Є. Рабунський, В. Рибалка, І. Унт, С. Шацький.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сучасність диктує потребу в перегляді підходів та вимог до професійної підготовки студентів-медиків, формування готовності до асертивності чи рефлексії, самовдосконалення, навчання упродовж життя, розвиток власного світогляду, тобто науковець вдало зосереджує увагу М. Бабич щодо підготовки фахівця нового взірця, де в центрі професійної діяльності є особистість з її особливостями, індивідуальним станом здоров'я та внутрішніми потенційними можливостями до адаптації; фахівця, діяльність якого спрямована на творчу, діалогічну, емпатійну взаємодію з пацієнтом, активізацію потенційних можливостей особистості, поліпшення і гармонізацію індивідуальних компенсаторних резервів; фахівця, спроможного ефективно здійснювати належний догляд за хворими, встановлювати діагноз, визначати проблеми пацієнта, виконувати призначення лікаря в амбулаторних і стаціонарних умовах, в умовах сім'ї, в освітніх закладах тощо [1, 103].

Тож варто зацентрувати увагу на навичках навчально-виховної і науково-дослідницької діяльності у процесі підготовки фахівців-медиків, які сприяють формуванню кругозору майбутнього

професіонала. Адже особливу увагу науковець О. Ігнатюк зосереджує на тому, що професійно-особистісне самовдосконалення здійснюється за допомогою механізмів самопізнання, самоорганізації, самоосвіти, самооцінки, саморегуляції як прагнення до самоактуалізації на основі розвитку професійного мислення, реалізації творчого потенціалу, різноманітних форм дослідницької діяльності та інших способів інтенсифікації цього процесу. Тобто творча самореалізація є важливим стимулом нескінченного процесу самовдосконалення [2, 45], яке досягається у процесі виконання власне самостійної роботи.

Тому необхідно зауважити, що у медичних вишах потрібно створювати педагогічні умови, котрі б забезпечували здобування навичок і вмінь студентів до виконання самостійної роботи, тобто має відбуватися підготовка до фахового самовдосконалення. Адже уміння виконувати конкретні завдання розглядається як вищий рівень формування системи світоглядних понять, що підтверджує коректне застосування знань у нестандартних ситуаціях. Тому студентам необхідно набувати вміння виконувати професійні завдання у процесі навчання, оскільки у них закладається досліджуване поняття на всіх попередніх рівнях, а саме: *розрізнення, розпізнавання, відтворення; вміння застосовувати знання на практиці* [4].

Погоджуємося також з твердженням, що у процесі виконання самостійної роботи студент навчається організувати етапи засвоєння знань, розумову діяльність, котра забезпечує сприйняття, усвідомлення, запам'ятовування, узагальнення, готовність до пошуку необхідного рішення. Майбутній фахівець розвиває самосвідомість, самодисципліну, особисту відповідальність, отримує задоволення у самовдосконаленні, самопізнанні, самореалізації [7]. Адже самовдосконалення і самопізнання є базовою діяльністю для самоосвіти, яка підтримує безперервне професійне удосконалення особистості, спонукає її до рефлексії та креативності.

Оскільки самостійна робота студентів-медиків переважає серед інших видів академічної діяльності у контексті системи вищої освіти, то індивідуальність виконання самостійної роботи передбачає й інший підхід до її організації порівняно з практичними заняттями. Діяльність викладача в організації самостійної роботи студентів має опиратися на індивідуально-орієнтований підхід з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, без акценту на оцінювання кінцевого результату. Тобто студента необхідно навчити самостійно здобувати знання, а саме розуміння і

виокремлення важливої інформації, синтезування здобутих знань і вміння використати їх у практичній діяльності, укладання анотації, тез доповідей, підготовка стендових доповідей, наукових статей, резюме чи супровідних листів. Отож, влучно зауважує науковець З. Кучер, що самостійна робота як обов'язковий компонент навчальної та науково-дослідної роботи студентів у вищій школі поділяється на блоки:

- *мотиваційний* – формування у студентів потреби самостійного засвоєння нової інформації;
- *технологічний* – використання педагогічних технологій, що сприяють мотивації пізнавальної діяльності;
- *організаційний* – організація самостійної роботи з використанням сучасних методів навчання [3].

На основі викладеного вважаємо, що метою самостійної роботи у виші повинні передбачатися наступні етапи:

- формування творчої особистості, здатної до саморозвитку, самореалізації та самовдосконалення;
- оволодіння методами та підходами, котрі уможливають без допомоги викладача орієнтуватися у швидко змінному інформаційному просторі в умовах глобалізації;
- підготовка і здійснення дослідницької діяльності за рахунок відбору, синтезування та накопичення необхідної інформації;
- розвиток і вдосконалення комунікативної компетенції з метою успішної реалізації наукової діяльності.

Погоджуємося з твердженням О. Маркович, що від медичних працівників нині вимагається володіння фундаментальними знаннями та спеціальними вміннями щодо здійснення комплексного догляду за хворими; здатність аналітично мислити й творчо діяти, що пов'язано з їхніми функціональними обов'язками; спроможність самовдосконалення і самонавчання [5, 8], які вони можуть досягнути в процесі виконання самостійної роботи під керівництвом викладача. Тому самостійну роботу класифікуємо за такими критеріями:

- характером керівництва;
- ступенем складності;
- рівнем науковості;
- характером обов'язковості практичного застосування;
- рівнем зацікавленості і креативності.

Власне такі критерії самостійної роботи виробляють усвідомлення студентом власного саморозвитку і самореалізації, адже студент починає ставити собі цілі, проводити спостереження і визначати перспективи

дослідження. Так відбувається процес самоствердження, адже студент домагається реалізації поставленої мети і може оцінити власні досягнення у процесі підготовки самостійної роботи.

Уважаємо, що основні напрями щодо досягнення цілей самостійної роботи – це застосування нових технологій навчання та підвищення її практичної значущості з метою закладення основних компетенцій. Тому використання різноманітних форм навчання в освітньому процесі відіграє ключову роль у процесі оволодіння знаннями. Отож, підготовка методичного забезпечення соціально-гуманітарних дисциплін з використанням ситуаційних і розвивальних завдань є вкрай важливо. Проте варто зазначити, що більшість студентів не задоволені структурою організації самостійної роботи, методичним забезпеченням, зворотним зв'язком з викладачами, контролем тощо, що підтверджує проблему організації самостійної роботи у вишах, яка стоїть досить гостро [6].

Проте в умовах стрімких змін та інформатизації суспільства виникає потреба у фахівцях сфери охорони здоров'я, здатних працювати й імплементувати можливості інформаційно-комунікаційних технологій у професійну діяльність. Тому надзвичайно важливо акцентувати на дистанційній формі виконання самостійної роботи. Адже в цей момент реалізуються практично усі наявні в традиційному освітньому процесі критерії самостійної роботи студентів. Особлива увага викладачів повинна зосереджуватися на самонавчанні та самоконтролі студентів, повторенні і закріпленні пройденого матеріалу, самопідготовці до практичних занять, формуванні засадничих основ науково-дослідницької роботи студентів тощо. Також інформаційно-комунікаційні технології уможливають працювати студентів у зручний час, приділяти достатньо уваги для повторення вивченого чи пошуку нового матеріалу, більше часу витратити на актуальну тему чи завдання, пройти тести у зручному режимі, проте зважаючи на фіксовані обмеження в часі.

Таким чином, самостійна робота розглядається як невід'ємна складова навчальної діяльності студентів-медиків. Тобто, в організації самостійної роботи відбуваються трансформації творчої самореалізації особистості; здобуття додаткових знань та практичних навичок, застосування їх у реальних ситуаціях; формування особистісної і професійної культури; розвиток креативного мислення, асертивності та рефлексії; набуття індивідуальних якостей особистості; формування,

відстоювання і обґрунтування власної думки; міжособистісне спілкування у процесі навчання. Тому використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації самостійної роботи студентів уможливає інтенсифікацію діяльності, закладає основи систематичного самовдосконалення і формує інформаційно-освітнє середовище вишу. Усе згадане сприяє підвищенню академічної успішності студентів, посиленню мотивації та пізнавальної активності, розкриттю здібностей і потенціалу можливостей студентів.

Проте студенти іноді скаржаться, що не можуть самостійно спланувати вдало час; мають брак умінь корелювати теоретичні знання з практичними навичками та на відсутність постійного контролю зі сторони викладача чи умінь самостійно працювати. Тому викладачам доцільно проводити тестовий контроль контролю знань в умовах міждисциплінарної спрямованості навчання. Ефективність організації такого контролю полягає у спеціальному засобі самодіагностики знань і вмінь, представленому у формі міждисциплінарного тесту і такому, що дозволяє самостійно коригувати тактику вивчення дисциплін [8] з метою самовдосконалення, самореалізації та набуття професійних компетентностей.

Висновок. Самостійна робота як невід'ємна складова навчального процесу студентів-медиків відіграє важливу роль у формуванні вмінь пристосовуватися до життєвих подій і формує фахову компетентність навчатися упродовж життя. Тому викладачі повинні спонукати студента здобувати знання самостійно й намагатися застосовувати їх на практиці. Особлива роль віддається викладачеві з метою формування завдань і контролю їх виконання. А завдання самостійної роботи повинні містити практичний компонент, тобто перегукуватися з реальними життєво-виробничими випадками і містити варіанти вирішення або студент повинен запропонувати власне бачення чи розв'язання проблеми і аргументовано довести її коректність. Такий підхід сприятиме формуванню професійних якостей майбутнього спеціаліста та закладенню базових компетенцій. Тобто в умовах глобалізаційного світу увага зосереджується на індивідуалізації навчання студентів-медиків у вишах за рахунок розширення інформаційних потоків.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у аналізі впровадження елективних курсів з соціально-гуманітарних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич М. Я. Формування професійних

якостей майбутнього молодшого медичного спеціаліста як психологічна проблема. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем: матеріали наук.-практ. конф.* Хмельницький: ХНУ. 2011. С. 102–103.

2. Ігнатюк О. А. Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення: теорія і практика. *Монграфія*. Харків: НТУ “Харківський політехнічний інститут”. 2009. 432 с.

3. Кучер З. С. Методика організації самостійної роботи студентів з використанням комплексу завдань при вивченні курсу “Матеріалознавство”. *Проблеми трудової і професійної підготовки: наук.-метод. зб.* Слов’янськ: СДПУ. Вип. 14. (2009). С. 157–164.

4. Леонов Н. Ф. Новая эффективная дидактика. М.: Спутник. 2009. 176 с.

5. Маркович О. В. Формування професійних умінь майбутніх медичних сестер хірургічного профілю засобами алгоритмізації: *автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”*. Київ. 2008. 20 с.

6. Сліпенька О. П. Підвищення якості самостійної роботи студентів. URL: <http://conf.vstu.vinnica.ua/humed/2006/txt/06sopsrs.php>.

7. Солдатенко М. Самостійна пізнавальна діяльність у контексті Болонського процесу. *Рідна школа*. № 1. (2005). С. 49–51.

8. Угольников О. В. Дистанционное обучение на основе междисциплинарного подхода. *Тезисы межвуз. научно-технич. конф. “Проблемы совершенствования высшего заочного обучения”*. М.: РЗИТЛП. 1999. С. 53.

REFERENCES

1. Babych, M. Ya. (2011). Formuvannya profesiynykh yakostey maybutnoho molodshoho medychnoho spetsialista yak psykholohichna problema [Formation of professional qualities of the future junior medical specialist as a psychological problem]. *Aktualni pytannya teorii ta praktyky psykholoho-pedahohichnoyi pidhotovky fakhivtsiv za sotsionomichnym profilem: materialy nauk.-*

prakt. konf. – Current issues of theory and practice of psychological and pedagogical training of specialists in the socioeconomic profile: materials of scientific practict. conf. (pp. 102–103). Khmelnytskyi. [in Ukrainian].

2. Ihnatyuk, O. A. (2009). Formuvannya hotovnosti maybutnoho inzhenera do profesiynoho samovdoskonalennya: teoriya i praktyka [Formation of readiness of the future engineer for professional self-improvement: theory and practice]. *Mongraph*. Kharkiv, 432 p. [in Ukrainian].

3. Kucher, Z. S. (2009). Metodyka orhanizatsiyi samostiyanoi roboty studentiv z vykorystannyam kompleksu zavdan pry vuvchenni kursu “Materialoznavstvo” [Methods of organizing independent work of students using a set of tasks in the study of the course “Materials Science”]. *Problems of labor and professional training: scientific method. coll.* Slovyansk, Vol. 14. pp. 157–164. [in Ukrainian].

4. Leonov, N. F. (2009). Novaya effektivnaya didaktika [New effective didactics]. Moscow, 176 p.

5. Markovych, O. V. (2008). Formuvannya profesiynykh umin maybutnikh medychnykh sester khirurhichnoho profilyu zasobamy alhorytmizatsiyi [Formation of professional skills of future nurses of surgical profile by means of algorithmization]. *Extended abstract of candidate’s thesis*. Kyiv, 20 p. [In Ukrainian].

6. Slipenka, O. P. Pidvyshchennya yakosti samostiyanoi roboty studentiv [Improving the quality of independent work of students]. Available at: <http://conf.vstu.vinnica.ua/humed/2006/txt/06sopsrs.php>. [in Ukrainian].

7. Soldatenko, M. (2005). Samostiyna piznavalna diyalnist u konteksti Bolonskoho protsesu [Independent cognitive activity in the context of the Bologna process]. *Native school*. No.1. pp. 49–51. [in Ukrainian].

8. Ugolnikov, O. V. (1999). Distantionnoye obucheniye na osnove mezhdistsiplinarnogo podkhoda [Distance learning based on an interdisciplinary approach]. *Tezisy mezhvuz. nauchno-tekhnich. konf. “Problemy sovershenstvovaniya vysshogo zaochного obucheniya”* – Thesis of interuniversity scientific and technical conf. “Problems of improving higher distance learning”. Moscow, p. 53.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2022

“Наші знання – це сума того, чого ми навчилися, й того, що ми забули”.

Марія фон Ебнер-Ешенбах
баронеса, австрійська письменниця

